

PRACE NAUKOWE

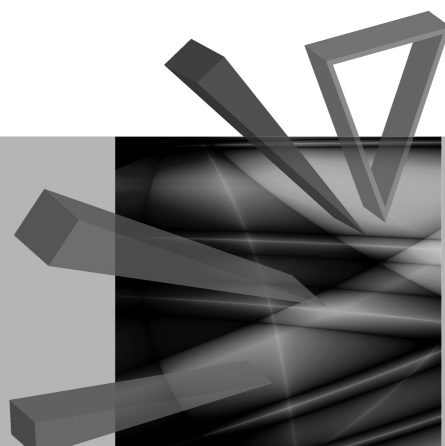
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

296

Kryzys finansowy a programowanie rozwoju jednostek przestrzennych

Redaktorzy naukowi

Stanisław Korenik

Anna Mempel-Śnieżyk

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redaktor Wydawnictwa: Aleksandra Śliwka

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: K. Halina Kocur

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2013

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-318-2

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

SPIS TREŚCI

Wstęp	9
Agata Bury: Deficyt budżetowy w jednostkach samorządu terytorialnego na przykładzie województwa łódzkiego	11
Piotr Bury, Paweł Dziekański: Sytuacja finansowa powiatów województwa świętokrzyskiego w latach 2008-2010	24
Jacek Chądzyński: Współpraca polskich gmin z organizacjami pozarządowymi – prezentacja wyników badań	36
Adam Dąbrowski: Rewitalizacja jako instrument polityki rozwoju regionalnego w wymiarze lokalnym.	46
Niki Derlukiewicz: Działania podejmowane w Unii Europejskiej na rzecz wspierania innowacyjności gospodarki	56
Dariusz Głuszczyk: Strategia, polityka i system innowacji w regionie – ujęcie teoretyczne	65
Piotr Hajduga: Specjalne strefy ekonomiczne w Polsce a kryzys finansowy i gospodarczy	76
Krzysztof Heffner, Brygida Klemens: Koncepcje zmian i nowe procesy przestrzenne na obszarach wiejskich w Polsce	90
Marian Kachniarz: Konsolidacja a efektywność w ochronie zdrowia	102
Magdalena Kalisiak-Mędelska: Idea miast partnerskich. Przykład Łodzi ..	113
Iryna Kaminska: Financial tools of stimulation of social and economic development of a region	129
Nadiya Khvyshchun: Sytuacja finansowa regionów Ukrainy: okres przed- i pokryzysowy	139
Brygida Klemens: Dostęp do usług publicznych na obszarach wiejskich województwa opolskiego	151
Stanisław Korenik: Globalizacja i gospodarka oparta na wiedzy a nowa przestrzeń gospodarcza	164
Lubov Kovalska: Questions of the assessment and building of Ukraine regions competitiveness	176
Agnieszka Krześ: Rozwój infrastruktury transportu i łączności dużych miast Dolnego Śląska w dobie kryzysu	186
Andrzej Łuczyszyn: Globalizacja i lokalizm w rozwoju lokalnym – wybrane elementy	197
Marian Maciejuk: Fundusze unijne jako źródło zasilania budżetów jednostek samorządowych na Dolnym Śląsku	205
Anna Mempel-Śnieżyk: Władze samorządowe a programowanie rozwoju lokalnego	215

Katarzyna Miszczak: Sytuacja społeczno-gospodarcza polskich województw w dobie obecnego kryzysu finansowego	227
Jarosław Michał Nazarczuk: Specjalne strefy ekonomiczne motorem wzrostu w czasach kryzysu?	241
Mirosława Marzena Nowak: Wpływ spółdzielni mleczarskich na przemiany przestrzenne, ekonomiczne i środowiskowe we współczesnej gospodarce.....	251
Oğuz Özbek: Demarcation problem of spatial planning in the normative regions of Turkey: the provincial development strategy of Kayseri.....	261
Valentina Pidlisnyuk, Lesia Sokol: Approaches to the implementation of sustainable agriculture at the local level: case of Kyiv region, Ukraine	270
Andrew B. Pochtovyuk, Katerina A. Pryakhina: Regional aspects of the management of higher economic education in Ukraine.....	277
Aldona Podgórnjak-Krzykacz: Samorząd gminny w relacjach z administracją rządową – prezentacja wyników badań	285
Jacek Potocki, Zbigniew Piepiora: Uwarunkowania rozwoju rekreacji zimowej we wschodnich Karkonoszach	295
Małgorzata Rogowska: Gospodarka oparta na wiedzy w dobie globalizacji	308
Karolina Rosomacha: Sytuacja Republiki Czeskiej w kontekście rozwoju regionalnego po roku 2000	317
Małgorzata Twardzik: Znaczenie centrów handlowych dla funkcjonowania jednostek osadniczych w strefie zewnętrznej metropolii w województwie śląskim.....	327
Kinga Wasilewska: Samorząd terytorialny kontra alternatywne metody finansowania	338
Marek Wojciechowski: Zamożność a koszt władzy samorządowej w dużych miastach polskich	348

Summaries

Agata Bury: Budget deficit in local government units on the example of Łódź Voivodeship	23
Piotr Bury, Paweł Dziekański: Financial situation of poviats in Świętokrzyskie Voivodeship in 2008-2010	35
Jacek Chądzyński: Co-operation between communities and non-governmental organizations in Poland – presentation of study results.....	45
Adam Dąbrowski: Revitalization as an instrument of regional development policy in the local dimension.....	55
Niki Derlukiewicz: Activities undertaken in the European Union to promote innovation	64

Dariusz Głuszcuk: Innovation strategy, policy and system in the region – theoretical approach.....	75
Piotr Hajduga: Special economic zones in Poland vs. financial and economic crisis.....	89
Krystian Heffner, Brygida Klemens: Concepts of changes and new spatial processes in rural areas of Poland	101
Marian Kachniarz: Consolidation vs. efficiency in health care	112
Magdalena Kalisiak-Mędelska: The idea of partner cities. The example of Łódź.....	128
Iryna Kaminska: Instrumenty finansowe stymulowania rozwoju społeczno-gospodarczego regionu.....	138
Nadiya Khvyshechun: Ukrainian regions financial situation: before and post-crisis period	150
Brygida Klemens: Access to public services in rural areas of Opole Voivodeship	163
Stanisław Korenik: Globalization and knowledge based on economy vs. new economic space.....	175
Lubov Kovalska: Kwestie oceny i budowania konkurencyjności regionów Ukrainy.....	185
Agnieszka Krzeń: Development of transport and communication infrastructure in big cities of Lower Silesia in the time of crisis	196
Andrzej Łuczyszyn: Globalization and localism in local development – selected elements	204
Marian Maciejuk: European Union funds as the supporting source for budgets of self-government units in Lower Silesia region	214
Anna Mempel-Śnieżyk: Local authorities vs. local development programming	226
Katarzyna Miszczak: Social and economic situation of Polish voivodeships in the present financial crisis	240
Jarosław Michał Nazarczuk: Are Polish Special Economic Zones growth poles at the time of austerity?.....	249
Mirosława Marzena Nowak: Influence of dairy cooperatives on space, economic, and environmental changes in modern economy.....	260
Oğuz Özbek: Problem rozgraniczania planowania przestrzennego w normatywnych regionach Turcji: lokalna strategia rozwoju Kayseri.....	269
Valentina Pidlisnyuk, Lesia Sokol: Podejścia do wdrażania zrównoważonego rozwoju w rolnictwie na poziomie lokalnym na przykładzie regionu kijowskiego – Ukraina	276
Andrew B. Pochtovyuk, Katerina A. Pryakhina: Regionalne aspekty zarządzania wyższą edukacją ekonomiczną na Ukrainie	284
Aldona Podgórnjak-Krzykacz: Local government in its relations with central government – presentation of survey results.....	294

Jacek Potocki, Zbigniew Piepiora: Conditions for the development of winter recreation in the eastern part of the Karkonosze Mountains.....	307
Małgorzata Rogowska: Knowledge based economy in the age of globalization	316
Karolina Rosomacha: Situation of regional development in the Czech Republic after 2000	326
Małgorzata Twardzik: Impact of shopping centers for the functioning of settlement units in the outer metropolitan area in Upper Silesian Voivodeship	337
Kinga Wasilewska: Local government vs. alternative financing methods.....	347
Marek Wojciechowski: Affluence vs. the cost of local government authority in Polish major cities.....	358

Andrzej Luczyszyn

Wyższa Szkoła Bankowa we Wrocławiu

GLOBALIZACJA I LOKALIZM W ROZWOJU LOKALNYM – WYBRANE ELEMENTY

Streszczenie: W warunkach procesów globalizacyjnych, światowego kryzysu finansowego, słabnącej polityki gospodarczej państwa na rzecz wzmocnienia polityki regionalnej krajów Unii Europejskiej zmienia się diametralnie wymiar rozwoju lokalnego. Wzrasta charakter lokalnego wymiaru globalizacji, zwany globalizacją, która jako rewers globalizacji wzmocniać ma oddolne inicjatywy na rzecz gospodarowania w przekrojach lokalnych, jak również determinować alternatywną koncepcję rozwoju, zwaną lokalizmem. Lokalizm jako swego rodzaju światopogląd polegający na wysokiej ocenie konkretnego miejsca na ziemi – owej „ojczyzny prywatnej”, w której zaczyna się, a nie kończy świat, w pewnym sensie przeżywa renesans. Jednak jako konglomerat wszystkich elementów, z których zbudowany jest świat człowieka: przyrody, kultury, społeczności¹, napotyka także bariery.

Słowa kluczowe: globalizacja, lokalizm, rozwój lokalny.

1. Wstęp

Lokalizm jest światopoglądem polegającym na wysokiej ocenie konkretnego miejsca i możliwości decydowania o sobie. Stanowi podstawę programów rozwoju lokalnego i jest ideologią wybitnie samorządową, bowiem warunkiem urzeczywistnienia samorządu jest szerokie upodmiotowienie społeczeństwa, wzrost motywacji, uzasadnień do działania na rzecz własnego środowiska (odważne branie spraw „w swoje ręce”).

We współczesnych realiach obserwuje się i popularyzuje rozkwit idei lokalizmu, która wiąże się przede także z nadzieją na znalezienie skutecznych strategii rozwojowych dla niewielkich społeczności szukających swoich szans gospodarczych na globalnych rynkach towarów. Wydaje się, że równoległe temu procesowi towarzyszy nieprzerwany proces wypłukiwania zasobów przez jednostki wyższego szczebla na niekorzyść niższego, i to w sektorze zarówno publicznym, jak i prywatnym. Zdolności do usieciawiania gospodarczego i politycznego nawet lokalnych gospodarek (w

---

¹ K. Sowa, P. Dutkiewicz, Z. Parek, *Lokalność jako ojczyzna*, [w:] *Spółeczności lokalne. Teraźniejszość i przyszłość. Rozwój regionalny, rozwój lokalny*, red. B. Jałowiecki, PWE, Warszawa 1989, s. 120.

imię różnie rozumianego produktu finalnego) wydają się mylnie cechą najbardziej pożądaną i niezwykle skuteczną w pokonywaniu barier rozwoju lokalnego. Nic więc dziwnego, że na ogół to, co lokalne, powstaje w obrębie dyskursów globalizacji i poprzez takie właśnie procesy musi być analizowane. Złożoność powiązań pomiędzy tym, co lokalne, i tym, co globalne, skłania do głębszych refleksji nad charakterem procesów rozwoju lokalnego i jego uwarunkowań.

Trzeba podkreślić, że zakres włączania się społeczeństwa do procesów współdecydowania o sobie na różnych szczeblach organizacji i instytucji zależy nie tylko od klarownego systemu prawnego, ale i od stopnia uświadomienia sobie konieczności, potrzeby oraz szeroko rozumianych korzyści wynikających ze współdziałania obywateli w procesie decydowania o sobie. Społeczności lokalne zorganizowane np. w gminę władają określonym terytorium, stanowiąc względnie zamknięty system – układ lokalny.

2. Globalizacja jako nowa faza ewolucji gospodarki

Współczesny rozwój lokalny zachodzi w warunkach globalizacji światowej gospodarki, co nie pozostaje bez znaczenia dla gospodarki lokalnej jako systemu wzajemnych współzależności pomiędzy wszystkimi podmiotami uczestniczącymi w tym systemie. Sama globalizacja jako zjawisko jeszcze do niedawna postrzegana była całkowicie niezależnie od poziomu lokalnego, natomiast na przełomie ostatnich lat (szczególnie w okresie po transformacji systemowo-ustrojowej w naszym kraju) okazała się w szczególności sposobem determinującym kształt nie tylko samych przeobrażeń społeczno-gospodarczych w przekrojach lokalnych, ale przede wszystkim dalszych perspektywicznych kierunków działań wręcz podporządkowanych temu procesowi².

Najprościej ujmując, „globalizacja gospodarki jest wynikiem połączenia rozwoju wymiany międzynarodowej (w tym wymiany kapitału) oraz rozwoju podejmowania decyzji produkcyjnych, komercjalizacji, zarządzania kapitałem, uwzględniającymi integralność rynku światowego. Może być również rozumiana jako proces zmierzający do osiągnięcia powyższych cech”³. Jest często nazywana także procesem niszczenia państwowych barier granicznych dla rynku. Rynek i mechanizm alokacyjny działa wtedy ponad granicami, zmieniając zasadniczo kryteria efektywności. Alokacja czynników produkcji, a przede wszystkim wiedzy i kapitału ponad granicami, zmienia optimum kombinacji tych czynników oraz rozmieszczenia samej produkcji i sprzedaży. Otwierają się tym samym różne nowe ścieżki do zastosowania możli-

² W początkach obecnego etapu globalizacji na czoło wysunęły się przesłanki ideologiczne, które w integracji gospodarki kapitalistycznej widziały ważny warunek sprostania ekonomicznego, społecznego i militarnego w walce z komunizmem (trzeba było powołać do życia jakiś globalny system, żeby powstrzymać globalny komunizm).

³ J. Bremond, J.F. Couet, M.M. Salort, *Kompendium wiedzy ekonomii*, PWN, Warszawa 2006, s. 227.

wości wytwórczych, będące efektem wykorzystania czynników produkcji, w szczególności tych, które uznawane są za nowoczesne, w postaci wspomnianej wiedzy, kapitału finansowego i intelektualnego, nowych technologii i wszelkich innowacji o różnych charakterze, w tym także kulturowych. Jednocześnie następuje proces zanikania standardowych czynników w postaci chociażby miejsc pracy.

Można śmiało powiedzieć, że postępująca globalizacja wywołała zmiany w funkcjonowaniu jednostek przestrzennych. Jest dzisiaj terminem powszechnie stosowanym, zajmującym miejsce centralne we wszystkich dyskusjach na temat zmian społecznych i gospodarczych. „Wynika to ze złożoności tego zjawiska i jego wielowymiarowości. Można ją analizować z różnych punktów widzenia, co nieuchronnie prowadzi do upraszczania sensu pojęcia i w konsekwencji do mnożenia definicji o różnym stopniu uogólnienia”⁴.

Globalizacja jako pojęcie używane w gospodarce światowej w zasadzie pojawiła się w latach 80. XX wieku, a „akcenty w dotychczasowej dyskusji nad tym procesem kładą nacisk głównie na ekonomię, politykę i kulturę, a także na spadek znaczenia granic terytorialnych i narodowych w tych dziedzinach”⁵. Można powiedzieć, że globalizacja jest efektem restrukturyzacji firm i rynków finansowych w odpowiedzi na kryzys lat 70. Rozprzestrzeniła się dzięki wykorzystaniu technologii informacyjnych i komunikacyjnych. Było to możliwe, a nawet pobudzone przez świadomą politykę państw. Gospodarki globalnej nie stworzyły rynki, lecz interakcje (współzależności) między rynkami i rządami oraz instytucjami finansowymi działającymi na rzecz rynków. Skutkiem m.in. tych interakcji, które uwidoczniły się w XX wieku, w porównaniu do XIX wieku są znaczące dysproporcje gospodarcze między krajami najbiedniejszymi i najbogatszymi.

Powyższa sytuacja spowodowała, że gospodarki lokalne są w coraz wyższym stopniu integrowane w jeden światowy system ekonomiczny. Kapitał przepływa coraz swobodniej przez granice państwowe. Odległość jest neutralizowana przez telekomunikację i technologie informatyczne umożliwiające natychmiastową transmisję informacji.

Ale w powyższych „przywilejach globalizacyjnych” uzewnętrznia się druga, mniej optymistyczna strona, dotycząca możliwości wykorzystania sektora lokalnego do pobudzania własnego rozwoju. Równocześnie z miastami i regionami, które pną się ku górze w globalnym systemie hierarchicznym, istnieją miasta i regiony, które w coraz większym stopniu stają się obszarami peryferyjnymi, gdyż są wyłączone z głównych procesów gospodarczych, napędzających wzrost w nowej gospodarce światowej. Wiele ważnych dawniej ośrodków przemysłowych utraciło funkcje, które zapewniały im pomyślność. Obecnie borykają się z trudnościami, jakie towarzyszą procesom gospodarczym. Jest to odwrotna strona procesu globalizacji eko-

⁴ A. Jewtuchowicz, *Terytorium i współczesne dylematy jego rozwoju*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2005, s. 9-10.

⁵ R. Orłowska, K. Żołądkiewicz, *Globalizacja i regionalizacja w gospodarce światowej*, PWN, Warszawa 2012, s. 19.

onomicznej, przejawiająca się chociażby w zmianie krajowej struktury zatrudnienia, a w konsekwencji we wzroście popytu na pracę dla niżej wykwalifikowanych. Ten problem wydaje się w ostatnim okresie dość intensywnie rozwijać, a nadzieje na zintegrowany rozwój lokalny są coraz mniejsze. Wynika to m.in. z faktu, że nie każda gospodarka lokalna ma szanse rozwijania udziału w sieciach. Jednym udaje się to chociażby automatycznie (aglomeracje, ośrodki przyaglomeracyjne), inni upatrują swoich szans w sile oddziaływania tych pierwszych, kreując i popularyzując ideę lokalizmu jako najbliższą samorządowi i lokalnemu społeczeństwu. Podkreślenia wymaga, że tworzy się hierarchia interesów terytorialnych jednostek przestrzennych, których siła przetargowa w rzeczywistości zależy od zdolności pertraktowania w pionowej strukturze władzy administracyjnej i zlokalizowanych na terenie działania tej władzy (podporządkowanych) podmiotów gospodarczych. Polaryzacja takich układów doprowadza do konfliktów oraz marginalizacji społecznej, bowiem tworzą się grupy wygranych i przegranych. Uwidacznia się tym samym coraz bardziej popularyzowany, a zarazem dyskusyjny problem, na jakim poziomie winny być rozpatrywane sprawy lokalne – czy powinny być one pozostawione samym sobie czy przy silnym współdziałaniu polityki regionalnej? A może właśnie sprawy te powinny być rozstrzygane na poziomie krajowym? Uzasadnieniem takiej dyskusji powinien być także fakt, że w zasadzie warunki „glokalizacji” (lokalizacja zglobalizowanych przedsiębiorstw, kooperacji, sieci) tworzą się przy znacznym współdziałaniu władz państwowych, co może doprowadzać do wniosku, że jak na razie nie zostało zdiagnozowane miejsce, na którym rozstrzygane są sprawy na linii lokalność–globalność.

3. Lokalizm w warunkach polskich. Szanse i zagrożenia

W warunkach procesów globalizacyjnych konieczne wydaje się włączenie jednostek przestrzennych w nurt rozwoju nie tylko dużych miast, które aktualnie nadają tempo rozwoju współczesnej gospodarki (aglomeracje, konurbacje, metropolie i obszary metropolitalne), ale także w system zdolności do lokalizowania globalnych przedsiębiorstw w skali lokalnej. Nie jest to proces łatwy, bowiem w większości zależy nie tylko od samych podmiotów gospodarczych, ale także od lokalnych władz, których zadaniem jest pobudzać rozwój lokalny. Ma to szczególne znaczenie w mniejszych ośrodkach, gdzie globalizowanie lokalnych gospodarek ma za główny cel niwelowanie bezrobocia. Poszukiwanie pomostu pomiędzy tym, co lokalne, a tym, co globalne, stanowi współcześnie wyraz najbardziej pożądanego działania, przed którymi stoją wszyscy aktorzy krajowej, regionalnej i lokalnej sceny. Ale równocześnie mamy do czynienia z przestrzennym rozpraszaniem się działalności gospodarczej (rozwój telekomunikacji, technologii informatycznych), który to proces doprowadza do centralizacji funkcji zarządczych i kontrolnych. „Krajowe i globalne rynki, jak również operacje zintegrowane w skali globalnej, wymagają bowiem ośrodków centralnych, w których mechanizmy globalizacji mogą działać. Co więcej, przemysły wykorzystujące technologie informatyczne wymagają rozbudowanej infrastruktury,

w której skład wchodzi strategiczne węzły, będące wysoce złożonymi koncentracjami urządzeń”⁶. Bardzo często występuje zjawisko przeceniania wymiarów informacyjnych, które deformuje rzeczywistą rolę jednostek przestrzennych we współczesnej fazie globalizacji, jak również oddala szanse dla oddolnych inicjatyw ukierunkowanych na lokalny wymiar rozwoju. Doprowadza to do wniosku, że transformacja gospodarki światowej w ostatnim dwudziestolecu XX wieku i towarzyszące jej przesunięcia w strukturze gospodarczej w kierunku wyspecjalizowanych usług i finansów spowodowały odnowę znaczenia dużych ośrodków miejskich. Ale ta swoista ekspansja wymaga rozwiniętego sektora gospodarki lokalnej, który przechodzi także transformację i usiłuje dostosować się do wymogów globalnych, głównie wzmacniając swoje oddolne inicjatywy.

S. Bednarek definiuje lokalizm jako orientację społeczną zwróconą ku sprawom najbliższego otoczenia, koncentrującą uwagę społeczności właśnie na problemach „ojczyzny prywatnej”⁷. Aby proces lokalizmu przebiegał bez poważniejszych zakłóceń, niezbędne jest ugruntowanie w kraju demokratycznego ładu politycznego, gospodarczego i kulturalnego. Wszelka recydywa autorytaryzmu stanowi zagrożenie dla tych przemian. Stąd m.in. na proces rozwoju lokalnego patrzy się z punktu widzenia kreowania nowych wartości poprzez realizowanie celów rozwoju gminy⁸. Przy realizacji tych celów istotne są czynniki wzrostu i rozwoju zarówno endogeniczne, jak i egzogeniczne, stanowiące m.in. o bezpieczeństwie socjalnym i szansach przyszłych pokoleń na przyszłość. O ile samą koncepcję lokalizmu można uznać za niepowtarzalną i oryginalną w rozwoju lokalnym, o tyle należy wskazać, że we współczesnych realiach procesy regionalizmu i lokalizmu w Polsce mogą być zagrożone. Przyczyny tego wynikają przede wszystkim z ekonomicznych i społecznych kosztów dokonujących się w kraju przeobrażeń ustrojowych. Utrata bezpieczeństwa socjalnego, wzrost bezrobocia, pogłębianie się zapaści cywilizacyjnej oraz ekonomiczne rozwarstwienie, prowadzące do głębokich różnic między grupami społecznymi i obszarami kraju, prowadzą do utrwalenia się podstaw apatii i pasywizmu. Tymczasem z natury ruchów regionalnych i lokalnych wynika aktywność, dążność do samorealizacji i gotowość do zbiorowych działań dla dobra grupy. W takich warunkach najistotniejszym przejawem więzi społecznej są działania zbiorowe podejmowane w grupach społecznych i złożonych z grup społecznościach. J. Woźniakowski za pierwszy warunek skuteczności dążności regionalnych uważa „regionalizację ograniczoną”, czyli odwołanie się do aktywności samorządności najmniejszych komórek społecznych. Jej przeciwnością jest „regionalizm autokratyczny”, czyli absolutyzm na szczeblu regionu „powtarzający w miniaturze te negatywy, od których ucieka się, decentralizując”⁹.

⁶ R. Domański, *Ewolucyjna gospodarka przestrzenna*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2012, s. 68.

⁷ S. Bednarek, *Regionalizm dolnośląski – teraźniejszość i przyszłość*, [w:] *Regionalizm u progu XX wieku*, Rada Krajowa Regionalnych Towarzystw Kultury, Wrocław 1994, s. 69.

⁸ Tzw. drzewo celów rozwoju gminy.

⁹ P. Rybicki, *Struktura społecznego świata*, Warszawa 1979, s. 690.

Jak dowodzi praktyka, teraźniejszość to permanentne, turbulentne, a przy tym ciągle zmiany oraz wzrost niepewności we wszystkich dziedzinach życia, które w wypadku skali lokalnej uzewnętrzniają się w:

- *relatywizacji* przejawiającej się w utracie absolutnego punktu odniesienia. Występuje tutaj porównywanie jednostki, grupy czy społeczeństwa do szerszych punktów odniesienia, czyli usytuowanie społeczności w szerszym kontekście poprzez otwarcie wspólnoty lokalnej na świat, zmieniające perspektywę, w której jednostka lokuje siebie i swoje otoczenie,
- *fragmentacji*, w ramach której jednostka funkcjonuje równocześnie w trzech wymiarach: lokalnym, państwowym i globalnym – efektem jest postawa polegająca na dążeniu do wzmocnienia satysfakcji bez ponoszenia odpowiedzialności,
- *detradycjonalizacji* jako procesie wygaszania wpływu tradycji na postępowanie, dążenia i wierzenia ludzi, co prowadzi do hybrydacji, czyli asymilacji kultur lokalnych. W efekcie prowadzi do zachwiania podstaw dotychczas ukształtowanych w społecznościach lokalnych.

Na płaszczyźnie społeczno-ekonomicznej powyższe zmiany skutkują niszczeniem lokalnej tradycji, wykorzenianiem producentów i konsumentów z lokalnej kultury, a premiowanie nowości i innowacyjności potrzebuje nowych lokalnych, wymyślonych tradycji, aby organizować i tworzyć wokół nich syndrom lokalnych potrzeb konsumenckich, lepiej przystosowanych i reagujących na globalną ofertę handlową czy inwestycyjną.

Można powiedzieć, że ekspansywność globalnej produkcji i konsumpcji masowej powoduje:

- erozję i relatywizację lokalnej tradycji kulturowej,
- kształtowanie się nowej tożsamości społecznej,
- kryzys dotychczasowej tożsamości osobowej i grupowej w strukturach lokalnych.

W kontekście zarówno lokalizmu, jak i rozwoju społeczno-ekonomicznego realizowanego w przestrzeni należy zdawać sobie sprawę, że mitem jest powstanie homogenicznego, kosmopolitycznego i masowego społeczeństwa globalnego, bowiem:

- globalizacja uruchamia proces nowych identyfikacji kosmopolitycznych lub lokalnych, a zanika identyfikacja narodowa,
- źródło tożsamości stanowi partykularna lokalność,
- globalizacja narusza autonomię i lokalność instytucji oraz systemów komunikowania,
- w nowej strukturalizacji gospodarki światowej pojęcie „lokalność” nabiera charakteru coraz bardziej relatywistycznego,
- pojawia się lokalizm regresywny (wzmocniane są fundamenty struktur lokalnych, odseparowuje się je od reszty świata),
- w dobie globalizacji wzrasta znaczenie wspólnot lokalnych, zróżnicowanych społecznie, kulturowo i etnicznie, jako społeczności terytorialnych integrujących mieszkańców,

- coraz szersze funkcjonowanie struktur lokalnych w procesach globalizacyjnych powoduje korozję struktur politycznych, kulturowych, rodzinnych i wykorzenie ich z dotychczasowego kontekstu społecznego w swoim środowisku lokalnym, ponieważ zwiększa liczbę opcji życiowych dla jednostki.

Na podstawie powyższego można powiedzieć, że inkluzywność globalizacji wywołuje ekskluzywność postaw w skali lokalnej, przyczyniając się do stopniowego wyobcowania jednostki (jej aktywności gospodarczej czy kulturowej), zaniku części relacji międzyludzkich z jej dotychczasowej wspólnoty. Z kolei globalni producenci dążą do redukcji lokalnych regulacji (ochrona zatrudnienia, cła, ograniczenie wywozu zysków). W efekcie następuje zwiększenie liczby rynków lokalnych otwartych na ekspansję. Łatwiejsze staje się wywieranie nacisku na społeczności lokalne (przede wszystkich ich liderów) w celu przestrzegania prawa chroniącego ich interesów (*casus ACTA*). Powoduje to w konsekwencji przesuwanie się kontroli nad zasobami lokalnymi, będącej jednym z silnych wskaźników suwerenności społeczności lokalnej, w ręce globalnych podmiotów. Gdy lokalne reguły gry stają się mniej stabilne i mniej przewidywalne ze względu na osłabienie kontroli państwa, szerzy się przestępczość i inne patologie społeczne oraz pojawia niebezpieczeństwo destabilizacji lokalnych rynków przez żywiołowość ekonomii globalnej przenoszącej ryzyko i kryzysy z jednych do drugich gospodarek lokalnych. Globalni producenci „żerują” na różnicach pomiędzy lokalnymi gospodarkami, dążąc przy tym do przejęcia zasobów endogenicznych, a następnie ich unifikacji. To przejęcie często przyjmuje postać przestępczości zorganizowanej.

4. Podsumowanie

Gospodarowanie we współczesnych realiach gospodarczych jest bardzo złożonym procesem. Jako szczególnie problematyczny jawi się wątek globalny i lokalny. Wydaje się, że aktualnie rośnie swego rodzaju napięcie na linii pionowych sieci terytorialnych pobudzanych aktywnością światowych kooperacji międzynarodowych lokujących się w dużych ośrodkach miejskich z pomijaniem mniejszych, często oddalonych od aglomeracji. Uwidaczniają się tym samym pewne stosunki nazywane stosunkami władzy między korporacjami międzynarodowymi, władzami państwowymi, regionalnymi i lokalnymi. W dobie neoliberalnej doktryny gospodarczej, siła liderowania w tych stosunkach przypadła korporacjom, co oznacza, że tym samym ustaliły się pewne pozycje w hierarchii ważności sił. Poziom lokalny, licząc na to, że na jego terenie zlokalizuje się jakieś ogniwo korporacji, podejmuje wszelkiego rodzaju inicjatywy stwarzające klimat do takiej lokalizacji. Popularyzuje się tym samym idea lokalizmu, szczególnie potrzebna wówczas, kiedy nie ma gwarancji na taką lokalizację, bowiem korporacje mają już wcześniej ustalone sieci przedsiębiorstw, krajów, regionów i miast. W tych warunkach zmienia się wartość lokalizmu, który w dobie ciągle globalizowanej gospodarki indukuje także zagrożenia.

Literatura

- Bednarek S., *Regionalizm dolnośląski – teraźniejszość i przyszłość*, [w:] *Regionalizm u progu XX wieku*, Rada Krajowa Regionalnych Towarzystw Kultury, Wrocław 1994.
- Bremond J., Couet J.F., Salort M.M., *Kompendium wiedzy ekonomii*, PWN, Warszawa 2006.
- Domański R., *Ewolucyjna gospodarka przestrzenna*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2012.
- Jewtuchowicz A., *Terytorium i współczesne dylematy jego rozwoju*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2005.
- Orłowska R., Żołądkiewicz K., *Globalizacja i regionalizacja w gospodarce światowej*, PWN, Warszawa 2012.
- Sowa K., Dutkiewicz P., Parek Z., *Lokalność jako ojczyzna*, [w:] *Spoleczności lokalne. Teraźniejszość i przyszłość. Rozwój regionalny, rozwój lokalny*, red. B. Jałowicki, PWE, Warszawa 1989.
- Rybicki P., *Struktura społecznego świata*, Warszawa 1979, s. 690.

GLOBALIZATION AND LOCALISM IN LOCAL DEVELOPMENT – SELECTED ELEMENTS

Summary: Contemporary problems of local development are determined by many factors. One of the most important appears to be the globalization of the world economy. Transformation and the accompanying phenomenon in the economic structure have led to the renewal of the importance of the idea of localism, which, referring to the local government takes place in the conditions of scattering of business activities and the growing concentration of ownership and control. Localism, besides invaluable initiative, unfortunately also involves risks.

Keywords: globalization, localism, local development.